

Relationship between Cultural Literacy and Prevention of Cultural Anomalies

Mostafa Hasani-Rostamabadi

Ph.D. Student of Cultural Planning Management, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
rostamabadim@yahoo.com

Hajieh Rajabi-Farjad

*Associate Professor of Human Resource Management, Amin University of Police Sciences, Tehran, Iran. (Corresponding Author)
hajieh_rajabi@yahoo.com

Sedigheh Tootian-Esfahani

Associate Professor of Governmental Management, Tehran West Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
tootian_ir@yahoo.com

Mohsen Ameri-Shahrabi

Associate Professor of Governmental Management, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
mohsen.amerishaha@gmail.com

Received: 2023/04/03

Accepted: 2023/06/12

DOI:

10.22034/jpcs.2023.1274146.1216

ABSTRACT

This paper investigates the relationship between cultural literacy and the prevention of cultural anomalies. The research is applied in terms of purpose, descriptive-survey in terms of method, and correlational in terms of data analysis method. The statistical population for this study was all employees of channel-4 of Islamic Republic of Iran Broadcasting, totaling 346 people. A sample of 183 employees was selected randomly using Cochran's formula and with a confidence level of 95%. The main tool used in this research was a twenty-question questionnaire that includes five indices of understanding the content of the message, hidden goals of the message, conscious selection of the message, critical look at the message, and analysis of the message. Additionally, a nine-question questionnaire based on the three components of values, manners, and customs was used to measure cultural anomalies. The obtained data were analyzed using structural equation modeling and Smart-PLS software. The results indicate that understanding the content of the message, the hidden goals of the message, the conscious selection of the message, a critical look at the message, and the analysis of the message are related to the prevention of cultural anomalies.

Keywords: Cultural Literacy, Cultural Anomalies, Message Analysis, Informed Message Selection.

► **Citation (Vancouver):** Hasani-Rostamabadi M, Rajabi-Farjad H, Tootian-Esfahani S, Ameri-Shahrabi M, Relationship between Cultural Literacy and Prevention of Cultural Anomalies. *Police Cultural Studies*, 2023; 10(2): 13-23.

► **Citation (APA):** Hasani-Rostamabadi, M, Rajabi-Farjad, H., Tootian-Esfahani, S., Ameri-Shahrabi, M., (2023). Relationship between Cultural Literacy and Prevention of Cultural Anomalies. *Police Cultural Studies*, 10(2), 13-23.

رابطه سواد فرهنگی با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی

چکیده

پژوهش حاضر، با هدف بررسی رابطه بین سواد فرهنگی و پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی انجام شد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی، از لحاظ روش، توصیفی-پیمایشی و با توجه به روش تجزیه و تحلیل داده‌ها و رابطه بین متغیرها، از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل کلیه کارکنان شبکه چهار سیمای جمهوری اسلامی ایران، به تعداد ۳۴۶ نفر می‌شود که از میان آن‌ها به صورت تصادفی ساده و براساس فرمول کوکران و با سطح اطمینان ۹۵ درصد، تعداد ۱۸۳ نفر انتخاب شدند. ابزار اصلی مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه بیست‌پرسی از پیش-ساخته شده‌ای است که مشتمل بر پنج شاخص درک محتوایی پیام، اهداف پنهان پیام، گزینش آگاهانه پیام، نگاه انتقادی به پیام و تجزیه و تحلیل پیام است. ضمن این‌که به منظور سنجش ناهنجاری‌های فرهنگی، از پرسشنامه نُه‌پرسی مبتنی بر سه مؤلفه ارزش‌ها، آداب، رسوم و عرف بهره بردیم. داده‌های به دست آمده با استفاده از الگوسازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار Smart-PLS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد که درک محتوایی پیام، اهداف پنهان پیام، گزینش آگاهانه پیام، نگاه انتقادی به پیام و تجزیه و تحلیل پیام با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه دارد.

کلیدواژه‌ها: سواد فرهنگی، ناهنجاری‌های فرهنگی، سواد رسانه‌ای.

مصطفی حسنی رستم آبادی

دانشجوی دکتری مدیریت برنامه‌ریزی فرهنگی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
rostamabadim@yahoo.com

حاجیه رجیبی فرجاد

*دانشیار مدیریت منابع انسانی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.
(نویسنده مسئول)

Hajieh_rajabi@yahoo.com

صدیقه طوطیان اصفهانی

دانشیار مدیریت دولتی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

tootian_ir@yahoo.com

محسن عامری شهرابی

دانشیار مدیریت دولتی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

mohsen.amerishaha@gmail.com

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۱۳-۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۲

شناسه دیجیتال (DOI):

10.22034/jpcs.2023.1274146.1122

◀ استناد (ونکوور): حسنی رستم آبادی، م، رجیبی فرجاد، ح، طوطیان اصفهانی، ص، عامری شهرابی، م. رابطه سواد فرهنگی با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی. *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۱۴۰۳؛ ۱۰(۲): ۱۳-۲۳.

◀ استناد (APA): حسنی رستم آبادی، م، رجیبی فرجاد، ح، طوطیان اصفهانی، ص، عامری شهرابی، م. (۱۴۰۲). رابطه سواد فرهنگی با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی. *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۱۰(۲)، ۱۳-۲۳.

امروزه، وجود عصر انفجار اطلاعات بر همگان واضح است. در پایان قرن بیستم، به علت تغییر و تحولات بسیار عظیم علمی تکنولوژیک، جهان دچار دگرگونی‌های بسیار شد که در همه زمین‌های زندگی بشر همچون مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی تأثیرگذار بود (پورعابد و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۹). امروز، تغییر و تحول در رفتارهای شهروندان و بروز نابه‌هنجاری‌های فرهنگی-اجتماعی در سطحی گسترده دیگر مسأله‌ای منحصر به جامعه یا جوامعی خاص نیست، بلکه مسأله‌ای جهانی است. هر جامعه‌ای متناسب با شرایط خود، با انواعی از انحرافات و مشکلات روبه‌روست که تأثیرات مخربی بر روی فرآیند ترقی آن جامعه دارد (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۵). این رفتارهای نابه‌هنجار فرهنگی-اجتماعی را می‌توان ناشی از تغییرات سریع اجتماعی، ناکامی منزلتی، احساس از خودبیگانگی، اجحاف، خشم و تنفر و بسیاری از عوامل دیگر تلقی کرد. در این بین، گسترش رسانه‌های نوین در دهه‌های اخیر که فرهنگ جدیدی را برای شهروندان به همراه آورده است، موجب تغییر و دگرگونی در فرهنگ و زمینه‌های پایبندی به ارزش‌ها، نهادها، سبک زندگی و نظایر آن گردیده است (میرزاآقا، ۱۴۰۰: ۸۶).

شبکه‌های اجتماعی مجازی، به‌عنوان مهم‌ترین مصادیق این امر، نفوذ هرچه بیشتر و تأثیر انکارناپذیر بر کلیه ابعاد شناختی افراد به‌وجود آورده است. اکنون، گرایش به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی چنان رایج شده است که بیشتر افراد بخش زیادی از وقت خود را برای استفاده از آن صرف می‌کنند. استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در میان همه گروه‌های اجتماعی، اعم از زن و مرد، پیر و جوان، بی‌سواد و باسواد از جذابیت خاصی برخوردار است. گسترش شبکه‌های اجتماعی مجازی، مانند هر نوآوری دیگری به ایجاد دگرگونی‌هایی در جنبه‌های مختلف زندگی انجامیده و استفاده از آن، امری اجتناب‌ناپذیر شده است؛ به‌گونه‌ای که بدون آن زندگی برای کسانی که بدان خو گرفته‌اند، دشوار می‌شود (قلی‌پورفرد میرزانلود، ۱۳۹۹: ۱۵). از سوی دیگر، گسترش رسانه‌های جدید و امکان ارتباط با کاربران دارای فرهنگ‌های مختلف، هویت‌های ملی را تحت تأثیر

قرار داده است. در این میان، هجوم اطلاعات رسانه‌ای ناهم‌سان و غیر متناسب با فرهنگ‌های ملی، امکان دگرگونی و در معرض زوال قرار گرفتن فرهنگ‌های بومی را فراهم کرده است. این مسأله یکی از مهم‌ترین موارد چالش‌برانگیز رسانه‌های جدید با توجه به ویژگی‌های خاص آن‌هاست. در واقع، رسانه‌ها در جهان امروز همه‌جا را احاطه کرده‌اند، به‌طوری‌که جهان به‌صورت یک دهکده جهانی، یعنی به‌صورت یک جهان بدون مرز درآمده است (ابوالحسنی، ۱۳۸۸: ۳۴).

در عصری که جهان، پیوسته در حال کوچک‌شدن به‌سوی دهکده جهانی پیش می‌رود، شناخت و عمل‌کرد رسانه‌ها برای پیش‌گیری از ناهنجاری‌های فرهنگی و ارزش‌های ملی نقش مؤثر و مفیدی دارند (هاشمی‌زاده ابرسی، ۱۳۹۵: ۶۲). ناهنجاری‌های فرهنگی با پیشرفت تکنولوژی و روند گسترش ارتباطات، جلوه گسترده و جهانی به خود گرفته است که نشانه بارز وجه دیگری از سلطه فرهنگی است؛ ناهنجاری‌های فرهنگی از طریق رسانه‌ها شکل می‌گیرد. رسانه‌ها در فرهنگ جامعه نقش غالب را بازی می‌کنند و نقش آن‌ها نه فقط با بازتاب‌دادن فرهنگ، بلکه با شرکت در فرهنگ‌سازی نیز به‌اجرا درمی‌آید. همچنین، رابطه متقابل فرهنگ و رسانه، ریشه در تاریخ حیات بشر دارد و می‌توان اظهار داشت که پیدایش رسانه، هم‌زاد جامعه بوده است. در طول تاریخ، انسان برای انتقال پیام خود، رسانه را به‌کار گرفته و فرهنگ خود را نیز با آن گسترش داده است (میرزاآقا، ۱۴۰۰: ۸۶).

گراف^۱ (۱۹۸۹) بر این باور است که سواد فرهنگی باید به‌عنوان دومین فرهنگ هر فرد محسوب شود (گراف، ۱۹۸۹). پالستینا^۲ (۲۰۰۹)، سواد فرهنگی را دربرگیرنده صلاحیت فرهنگی، توانایی تفکر جدی انتقادی و اعمال تغییر در فرهنگ خودی می‌داند. در نظریه سواد‌های چندگانه، متن‌ها شامل (موسیقی، هنرهای بصری، ترکیب‌های دیجیتالی و ریاضی و فیزیک) با مذهب، جنسیت، نژاد، فرهنگ و قدرت ارتباط دارند که حاصل آن خلق گویندگان، نویسندگان، هنرمندان و جوامع است. سوادها براساس یک بافت ویژه در زمان و مکانی که آن‌ها اجرا می‌شوند، درک می‌شوند (اوچوآ^۳ و همکاران، ۲۰۱۸).

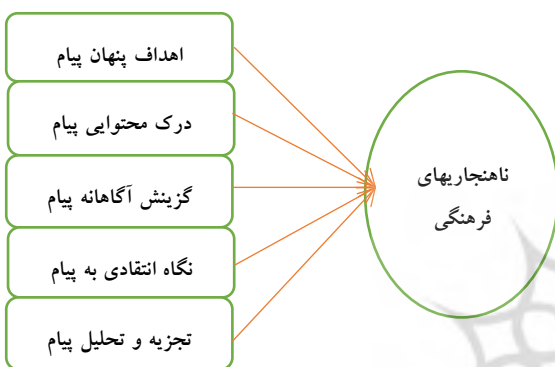
³ Ochoa

¹ Graff

² Polistina

گسترش روزافزون برخی ناهنجاری‌ها در جوامع مترقی امروز تأمل و تفکر فراوانی را می‌طلبد.

براساس ادبیات موجود، به نظر می‌رسد که اغلب رفتارهای نابه‌هنجار، نتیجه یک واقعیت بحران نیست، بلکه منتج از تجارب و یادگیری‌های ناسالم در طی مدت‌های طولانی است. از این رو، به‌منظور پیش‌گیری از ناهنجاری‌های فرهنگی در جامعه، سواد رسانه‌ای می‌تواند به‌عنوان پادزهری درمقابل هژمونی رسانه‌ای عمل نموده و شهروندان را در مواجهه با محتوای پیام‌های رسانه‌ای بیمه نماید. الگوی مفهومی پژوهش در زیر آمده است:

شکل ۱- الگوی مفهومی پژوهش

با این رویکرد، پژوهش حاضر در تلاش است تا به پرسش اصلی پژوهش مبنی بر این که «آیا بین سواد فرهنگی و پیشگیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه وجود

روش پژوهش

پژوهش حاضر، از نظر هدف، کاربردی، از لحاظ روش، توصیفی-پیمایشی و با توجه به روش تجزیه و تحلیل داده‌ها و رابطه بین متغیرها، از نوع همبستگی است که هدف آن بررسی رابطه متغیرهای موجود در پژوهش است. جامعه آماری، کلیه کارکنان، شامل مدیران و کارشناسان شبکه چهار سیمای جمهوری اسلامی ایران به تعداد ۳۴۶ نفر است که به صورت تصادفی ساده و براساس فرمول کوکران و با سطح اطمینان ۹۵ درصد، تعداد ۱۸۳ نفر از زین آن‌ها انتخاب شدند. ابزار اصلی مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه ۲۰ پرسشی عدل و همکاران (۱۳۹۷) مشتمل بر پنج شاخص درک محتوایی پیام، اهداف پنهان پیام، گزینش آگاهانه پیام، نگاه انتقادی به پیام و تجزیه و تحلیل پیام است. ضمن این‌که، به‌منظور سنجش ناهنجاری‌های فرهنگی، از

سواد فرهنگی، همانند مفاهیم مکمل آن، یعنی سواد رسانه‌ای، سواد دیجیتال، سواد کامپیوتری، سواد اطلاعاتی، سواد سمعی و بصری زیربنای اصلی جامعه مبتنی بر دانایی محسوب می‌شود (یوان^۱، ۲۰۱۷، ۸۰). بر همین اساس، برخورداری کاربران از سواد رسانه‌ای لازم در استفاده از محتوای موجود، می‌تواند عاملی مهم برای حفظ و پاسداشت امنیت فرهنگی و پیش‌گیری از ناهنجاری‌های فرهنگی تلقی گردد و کاربران را در برابر تبلیغات و تهاجم فرهنگی هدفمند و در جریان این شبکه‌ها مقاوم سازد.

پیدایش ارتباطات و افزایش دسترسی به اطلاعات، میزان استفاده از فضای مجازی به‌عنوان منبع جستجوی اطلاعات سلامت را افزایش داده است (شریفی رهنمو و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۴۰). بر همین اساس برخورداری کاربران از سواد رسانه‌ای لازم در استفاده از محتوای موجود، می‌تواند عاملی مهم برای حفظ و پاسداشت امنیت فرهنگی و پیشگیری از ناهنجاری‌های فرهنگی تلقی گردد و کاربران در برابر تبلیغات و تهاجم فرهنگی هدفمند و در جریان این شبکه‌ها مقاوم سازد.

در این راستا، یافته‌های صادقی ده‌چشمه و قائدامینی هارونی (۱۴۰۱) نشان داد که بین سواد رسانه‌ای و نگرش به تغییر، رابطه معنادار معکوس وجود دارد؛ اما، بین بعد رفتاری نگرش به تغییر با سواد رسانه‌ای رابطه معنادار وجود دارد و لیکن بین بعد هیجانی و بعد شناختی نگرش به تغییر با سواد رسانه‌ای رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین، رحیمی و همکاران (۱۳۹۸)، نشان دادند که گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی برحسب مؤلفه‌هایی، همچون پایگاه اجتماعی-اقتصادی، جنسیت، وضعیت تأهل و میزان تحصیلات متفاوت است و عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی، میزان فعالیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی، نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی جوانان شهر تهران را تبیین می‌کند. علاوه بر این، رضوی و همکاران (۱۳۹۷)، رابطه معکوس بین سواد رسانه‌ای و تهاجم فرهنگی و سن کاربران و تهاجم فرهنگی را در میان کاربران اظهار می‌دارند که نتایج به‌دست آمده، بر تفاوت معناداری میان دو متغیر جنسیت و تحصیلات کاربران با تهاجم فرهنگی دلالت دارد. بنابراین، ناهنجاری‌های فرهنگی، روابط اجتماعی، گروه هم‌سالان، پایگاه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خانواده و غیره و

¹ Yuan

یافته‌ها

تحلیل داده‌ها نشان داد که ۶۷ درصد از پاسخ‌گویان را مردان و ۳۳ درصد را زنان تشکیل دادند. همچنین، ۱۵ درصد از آن‌ها دارای مدرک دکتری، ۳۵ درصد کارشناسی‌ارشد و ۵۰ درصد کارشناسی بودند. به همین صورت، آمار توصیفی متغیرهای پژوهش، به شرح جدول (۱) است:

پرسشنامه ۹ پرسشی قوبدل و همکاران (۱۴۰۰) مبتنی بر سه مؤلفه ارزش‌ها، آداب، رسوم و عرف استفاده گردید. روایی و پایایی این ابزار در مطالعات مختلفی مورد بررسی قرار گرفت. قوبدل و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی روایی این پرسشنامه را با روش محتوایی (CVI-CVR) محاسبه نمودند. اطلاعات حاصل، با بهره‌گیری از الگوسازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار Smart-PLS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در این پژوهش، مراد از ناهنجاری‌های فرهنگی، مجموع نمرات به دست آمده از پرسشنامه ۹ پرسشی و منظور از سواد فرهنگی، مجموع نمرات حاصل از پرسشنامه ۲۰ پرسشی است.

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیر	میانگین	انحراف معیار	واریانس	حداقل	حداکثر
۱	درک محتوایی پیام	۳/۵۲۴	۰/۶۲۸	۰/۸۵۴	۱	۵
۲	اهداف پنهان پیام	۳/۳۵۲	۰/۷۴۱	۰/۶۹۸	۱	۵
۳	گزینش آگاهانه پیام	۳/۲۵۶	۰/۸۵۲	۱/۰۲۱	۱	۵
۴	نگاه انتقادی به پیام	۳/۷۵۴	۰/۸۶۳	۰/۸۵۲	۱	۵
۵	تجزیه و تحلیل پیام	۳/۲۶۸	۰/۴۶۵	۰/۹۸۷	۱	۵
۶	ناهنجاری‌های فرهنگی	۳/۵۳۴	۰/۹۶۵	۱/۰۰۲	۱	۵

بودن متغیرها را بررسی کرد. یکی از روش‌های بررسی نرمال بودن توزیع متغیر، استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف است. نتایج این آزمون در جدول (۲) ارائه شده است:

با توجه به جدول (۱)، میانگین مؤلفه «نگاه انتقادی به پیام»، دارای بیشترین مقدار و مؤلفه «گزینش پیام» دارای کم‌ترین مقدار بود. پیش از آزمون روابط بین متغیرها، لازم است تا نرمال

جدول ۲- توزیع نرمال متغیرها

ردیف	متغیر	آماره Z	سطح معناداری
۱	درک محتوایی پیام	۱/۲۵۸	۰/۰۰۰
۲	اهداف پنهان پیام	۱/۰۲۴	۰/۰۰۰
۳	گزینش آگاهانه پیام	۱/۰۳۲	۰/۰۰۰
۴	نگاه انتقادی به پیام	۱/۰۸۵	۰/۰۰۰
۵	تجزیه و تحلیل پیام	۱/۴۵۶	۰/۰۰۱
۶	ناهنجاری‌های فرهنگی	۱/۲۵۱	۰/۰۰۰

H_0 : متغیرهای پژوهش دارای توزیع نرمال هستند. H_1 : متغیرهای پژوهش دارای توزیع نرمال نیستند.

براین اساس، می‌توان از الگوسازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار Smart PLS جهت آزمون فرضیه‌ها استفاده نمود.

نتایج این آزمون نشان می‌دهد که سطح معناداری متغیرهای پژوهش کم‌تر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرضیه صفر، یعنی نرمال بودن متغیرها مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

یک الگوی اندازه‌گیری مربوط به بخشی از الگوی کلی می‌شود که در برگرفته یک متغیر به‌همراه پرسش‌های آن متغیر است. برای بررسی برازش بخش اول، یعنی برازش الگوهای اندازه‌گیری، از سه مهم استفاده می‌شود: پایایی شاخص، روایی همگرا و روایی واگرا. پایایی نیز خود به‌وسیله معیارهایی، همچون ۱- آلفای کرونباخ و ۲- پایایی ترکیبی مورد سنجش قرار می‌گیرد.

قبل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، به‌بررسی الگوهای معادلات ساختاری پرداخته شده است. بررسی الگوهای معادلات ساختاری از دو مرحله اصلی تشکیل شده است: مرحله یکم، بررسی برازش الگو و مرحله دوم، آزمودن فرضیه‌های پژوهش. بررسی برازش الگو خود در سه بخش برازش الگوهای اندازه‌گیری، برازش الگوی ساختاری و برازش الگوی کلی انجام می‌شود.

جدول ۳- مقادیر آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و مقدار میانگین واریانس استخراج‌شده

ردیف	متغیر	مقدار آلفای کرونباخ		
		پایایی ترکیبی	روایی همگرایی	مقادیر اشتراکی
		بزرگ‌تر از ۰/۷	بزرگ‌تر از ۰/۵	بزرگ‌تر از ۰/۵
۱	درک محتوایی پیام	۰/۹۶۱	۰/۹۶۵	۰/۵۹۷
۲	اهداف پنهان پیام	۰/۸۵۶	۰/۷۶۵	۰/۵۱۹
۳	گزینش آگاهانه پیام	۰/۹۰۵	۰/۸۵۲	۰/۶۰۶
۴	نگاه انتقادی به پیام	۰/۷۶۵	۰/۷۵۳	۰/۵۱۵
۵	تجزیه و تحلیل پیام	۰/۷۹۸	۰/۸۵۱	۰/۸۳۵
۶	ناهنجاری‌های فرهنگی	۰/۹۴۱	۰/۹۴۸	۰/۵۳۷

همچنین، کیفیت الگوهای اندازه‌گیری در روش پی. ال. اس، با استفاده از معیار مقادیر اشتراکی ارزیابی می‌گردد. این معیار نشان می‌دهد که چه مقدار از تغییرپذیری شاخص‌ها به‌واسطه سازه مرتبط با خود تبیین می‌شود. در این پژوهش، از روش فورنل و لارکر برای سنجش روایی واگرایی استفاده شده است.

جهت بررسی برازش الگوهای اندازه‌گیری از سه شاخص آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرایی استفاده گردید. همان‌طوری که در جدول (۴) مشاهده می‌گردد، مقادیر شاخص‌های فوق، به‌ترتیب بایستی بالاتر از ۰/۷ و ۰/۵ باشند که نشان از برازش مناسب شاخص‌ها است.

جدول ۴- مقادیر روایی واگرایی

ردیف	متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱	درک محتوایی پیام	۰/۷۷۲					
۲	اهداف پنهان پیام	۰/۷۵۱	۰/۷۲۰				
۳	گزینش آگاهانه پیام	۰/۷۱۴	۰/۷۵۴	۰/۷۷۸			
۴	نگاه انتقادی به پیام	۰/۷۲۵	۰/۶۱۲	۰/۶۲۶	۰/۷۱۷		
۵	تجزیه و تحلیل پیام	۰/۵۶۵	۰/۵۲۵	۰/۶۳۶	۰/۶۲۶	۰/۹۱۳	
۶	ناهنجاری‌های فرهنگی	۰/۶۳۶	۰/۵۳۲	۰/۴۱۴	۰/۶۳۶	۰/۷۴۵	۰/۷۳۲

تمامی مقادیر زیرین بیشتر است. بنابراین، می‌توان ادعا نمود که روایی واگرایی برقرار است. معیارهای ارزیابی برازش بخش ساختار از این قرارند:

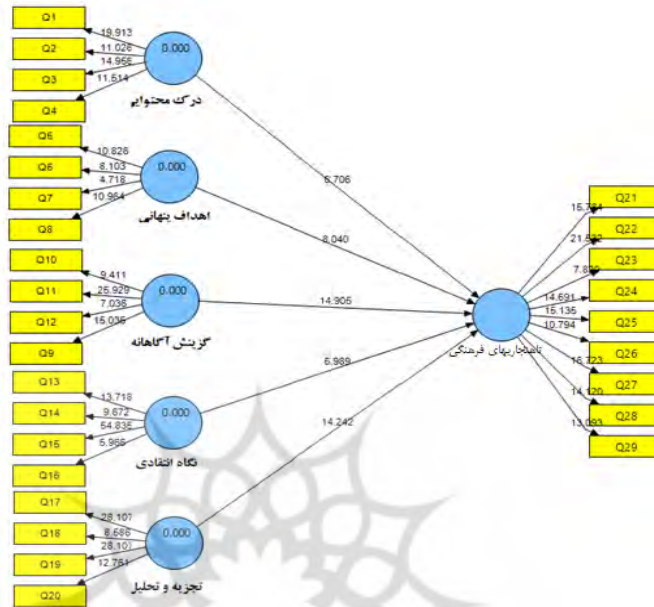
الف) اعداد معناداری t

ابتدایی‌ترین معیار برای سنجش رابطه بین سازه‌ها در بخش ساختاری الگوی، اعداد معناداری t است. در صورتی که، مقدار

به‌عقیده فورنل و لارکر، روایی واگرایی وقتی در سطح قابل قبولی است که میزان میانگین واریانس استخراج‌شده برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه‌های دیگر در الگو باشد. همان‌طوری که در جدول (۵) مشاهده می‌گردد، میانگین واریانس متغیرهای پژوهش از

برای این کار لازم است از معیار دیگری استفاده شود. همان‌طور که در شکل (۲) مشخص است، ضرایب مربوط به مسیر بین متغیرها از مقدار ۱/۹۶ بیشتر است که معنادار بودن این مسیر و مناسب بودن الگوی ساختاری را نشان می‌دهد:

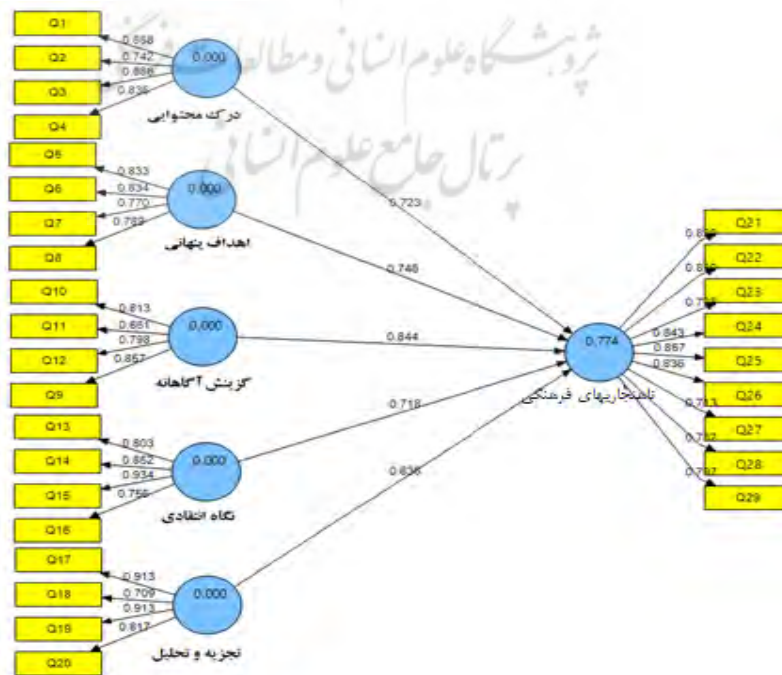
این اعداد از ۱/۹۶ بیشتر شود، نشان از صحت رابطه بین سازه‌ها و در نتیجه تأیید فرضیه‌های پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ است. البته، باید توجه داشت که اعداد t فقط صحت رابطه‌ها را نشان می‌دهند و شدت رابطه بین سازه‌ها را نمی‌توان با آن‌ها سنجید.

شکل ۲- الگو معادلات ساختاری در حالت مقادیر ضرایب مسیر و بارهای عاملی

می‌توان استنباط کرد که این شاخص نیز دارای معیارهای لازم است.

شکل (۱) مقادیر بار عاملی را نشان می‌دهد. با توجه به این که مقادیر بار عاملی بایستی بالاتر از ۰/۴ و یا ۰/۵ باشد،

شکل ۳- الگو معادلات ساختاری در حالت مقادیر ضرایب مسیر و بارهای عاملی

ب) معیارهای R^2

الگو است. با توجه به جدول (۵) مقادیر R^2 نشان از برازش مناسب الگو دارد.

دومین معیار برای بررسی برازش الگوی ساختاری در یک پژوهش ضرایب R^2 مربوط به متغیرهای پنهان درون‌زای

جدول ۵- مقادیر R^2

مقادیر R^2	متغیر	ردیف
-	درک محتوایی پیام	۱
-	اهداف پنهان پیام	۲
-	گزینش آگاهانه پیام	۳
-	نگاه انتقادی به پیام	۴
-	تجزیه و تحلیل پیام	۵
۰/۷۷۴	ناهنجاری‌های فرهنگی	۶

گرفت. بنابراین، می‌توان ادعا نمود که این معیار در حد متوسط قرار دارد.

R^2 معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری الگوسازی معادلات ساختاری به کار می‌رود و نشان از تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا دارد. چین (۱۹۹۸)، سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی در نظر

پ) معیار افزونگی

جدول (۶)، مقادیر افزونگی را نشان می‌دهد:

جدول ۶- مقادیر افزونگی

نتیجه	مقادیر R^2	مقادیر اشتراکی	متغیر	ردیف
-	-	۰/۵۹۷	درک محتوایی پیام	۱
-	-	۰/۵۱۹	اهداف پنهان پیام	۲
-	-	۰/۶۰۶	گزینش آگاهانه پیام	۳
-	-	۰/۵۱۵	نگاه انتقادی به پیام	۴
-	-	۰/۸۳۵	تجزیه و تحلیل پیام	۵
۰/۴۱۵	۰/۷۷۴	۰/۵۳۷	ناهنجاری‌های فرهنگی	۶

و ۰/۳۶ به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF و حصول ۰/۲۵۷، نشان از برازش متوسط الگوی کلی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر، با هدف بررسی رابطه بین سواد فرهنگی و پیش‌گیری از ناهنجاری‌های فرهنگی انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین ابعاد مختلف سواد فرهنگی، یعنی درک محتوایی پیام، اهداف پنهان پیام، گزینش آگاهانه پیام، نگاه انتقادی به پیام و تجزیه و تحلیل پیام و پیش‌گیری از ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه وجود دارد. به‌عبارت دیگر، با افزایش سواد رسانه‌ای، افراد می‌توانند از ناهنجاری‌های فرهنگی دوری نمایند. در ادامه، این نتایج به‌صورت جزئی‌تر آمده‌اند:

این معیار از حاصل ضرب مقادیر اشتراکی سازه‌ها در مقادیر R^2 مربوط به آن‌ها به‌دست می‌آید و نشانگر مقدار تغییرپذیری شاخص‌های یک سازه درون‌زا است که از یک یا چند سازه برون‌زا تأثیر می‌پذیرد.

مقدار معیار GOF مربوط به بخش کلی الگوهای معادلات ساختاری است. به این معنا که به‌وسیله این معیار، محقق می‌تواند پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری الگوی کلی پژوهش، برازش بخش کلی را نیز کنترل نماید. معیار فوق به‌وسیله تننهاوس و همکاران (۲۰۰۴) ابداع گردید. میانگین، نشانه میانگین مقادیر اشتراکی هر سازه بوده و $Ave R^2$ سازه‌های درون‌زای الگو است. نتیجه عملیات فرمول فوق نشان می‌دهد که مقدار فرمول فوق، ۰/۲۵۷ است. در نتیجه، سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵

پیام‌هایی که به‌منظور اثرگذاری بر آن‌ها طراحی و ارسال شده است را در تمامی سطوح شناسایی کرده و قادر خواهند بود تا خودمختاری بیشتری در مواجهه با پیام‌های رسانه‌ای داشته باشند. با توجه به نتایج پیشینه پژوهش باید اظهار داشت که سواد رسانه‌ای به‌عنوان یکی از شاخص‌های بعد معرفت‌شناسی، در هر جامعه و یک اندیشه کلیدی در حوزه ارتباطات مطرح است که افراد به‌وسیله آن خود را در مواجهه با رسانه‌ها بیمه می‌کنند. همچنین، سواد رسانه‌ای با متغیرهای سرمایه اجتماعی، فرهنگی، انسانی، مصرف رسانه و غیره مرتبط است که می‌تواند به ارتقاء سرمایه فرهنگی دنیای امروز بیانجامد. در این عصر، با توجه به استفاد روزافزون مردم از رسانه‌ها، ارتقای سطح سواد رسانه‌ای و فهم انتقادی از آن بر ارتقای سرمایه فرهنگی جامعه تأثیر به‌سزایی دارد. درحقیقت، سواد رسانه‌ای مجموعه دیدگاه‌هایی است که مخاطب درباره رویارویی با رسانه‌ها و تفسیر مفاهیم از پیام‌های دریافت می‌کند. ضمن اینکه این نتیجه منطبق بر دیدگاه کاستلز همسویی نتیجه به‌دست آمده با مطالعات پاتر (۲۰۱۵) هم‌سویی دارد. از نظر پاتر سواد رسانه‌ای باید به‌طور مداوم در جوامع ارتقاء پیدا کند. با عنایت به یافته‌های پژوهش، به‌نظر می‌رسد که برگزاری دوره‌های آموزشی، استفاده از ابزار نوین، مانند اینترنت برای اطلاع‌رسانی، تشکیل کارگروه‌های تخصصی و فعال، توزیع کتب و جزوات و همچنین برگزاری جلسات پیوسته را می‌توان از جمله راه‌کارهای مواجهه با گروه‌های انحرافی دانست.

تقدیر و تشکر

از کلیه کارکنان شبکه چهار سیمای جمهوری اسلامی ایران که ما را در انجام این پژوهش یاری دادند، صمیمانه سپا-سگزاریم.

منابع

۱. افشانی سیدعلیرضا، مزیدی شرف آبادی علی محمد، صدی منیره (۱۳۹۷). *رابطه ی سرمایه ی فرهنگی و سواد رسانه ای بین جوانان شهر بافق*. مطالعات فرهنگ-ارتباطات، ۱۹ (۴۳)، ۱۶۳-۱۴۵.

<https://www.sid.ir/paper/515151/fa>

براساس تجزیه و تحلیل داده‌ها، درک محتوایی پیام با ضریب مسیری برابر ۰/۷۲۳ با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه دارد. ازسوی دیگر، درک محتوایی پیام با مقدار معناداری (تی) ۶/۷۰۶ به‌صورت معناداری با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی در ارتباط است.

به همین صورت، اهداف پنهان پیام با ضریب مسیری برابر ۰/۷۴۸ با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه دارد. ازسوی دیگر، اهداف پنهان پیام با مقدار معناداری (تی) ۸/۰۴۰ به‌صورت معناداری با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه دارد.

همین‌طور، گزینش آگاهانه پیام با ضریب مسیری ۰/۸۴۴ با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه دارد. همچنین، گزینش آگاهانه پیام با مقدار معناداری (تی) ۱۴/۹۰۶ به-صورت معناداری با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه دارد.

به‌علاوه، نگاه انتقادی به پیام با ضریب مسیری برابر با ۰/۷۱۸ با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه دارد. ازسوی دیگر، نگاه انتقادی به پیام با مقدار معناداری (تی) ۶/۹۸۹ به‌صورت معناداری با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه دارد.

درنهایت، تحلیل داده‌ها نشان داد که تجزیه و تحلیل پیام با ضریب مسیری برابر ۰/۸۳۶، با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه دارد. ازطرفی، تجزیه و تحلیل پیام با مقدار معناداری (تی) ۱۴/۲۴۲، به‌صورت معناداری با پیش‌گیری ناهنجاری‌های فرهنگی رابطه دارد.

نتایج به‌دست آمده با مطالعات مکارتور (۲۰۱۹) و والیس و باکینگهام (۲۰۱۶)، میرزاآقا (۱۴۰۰)، بنی‌هاشمی و غلامپور (۱۳۹۸)، نجفی سولاری و حسنی (۱۳۹۸)، افشانی و همکاران (۱۳۹۷)، رضوی و همکاران (۱۳۹۷)، بروجردی علوی و صدیق یزدچی (۱۳۹۶)، صادقی ده‌چشمه و قائدامینی هارونی (۱۴۰۱)، راهدار و همکاران (۱۴۰۱)، قلی‌پورفرد میرزانلود (۱۳۹۹)، رحیمی و همکاران (۱۳۹۸) و رضوی و همکاران (۱۳۹۷) هم‌خوانی دارد. در تبیین یافته‌های پژوهش می‌توان اظهار داشت که در عصر جدید که ارتباطات و اطلاعات دچار پیچیدگی فزاینده‌ای شده است و افراد را در نقاط مختلف جهان دچار سردرگمی در انتخاب پیام‌ها، تغییر الگوی سبک زندگی و سرمایه فرهنگی کرده است. کارکنان با داشتن سواد رسانه‌ای در برابر هجوم اطلاعات رسانه‌ای آسیب‌پذیری کم‌تری دارند؛ زیرا،

۲. بنی هاشمی سیدمحسن، غلام پور مهدی (۱۳۹۸). تاثیر سواد رسانه ای بر سرمایه فرهنگی (مطالعه موردی موسسات فرهنگی قرآنی اصفهان). مطالعات رسانه ای، ۱۴ (۴۶)، ۱۳۹-۱۲۷.
https://mediastudies.srbiau.ac.ir/article_15185.html
۳. راهدار، زهره؛ تاجیک اسماعیلی، سمیه؛ صنیعی، ماندانا. (۱۴۰۱). شناسایی نقش برنامه‌های رادیو در توسعه فرهنگی شهروندان تهرانی به‌منظور ارائه راهبردهای فرهنگی، مطالعات راهبردی فرهنگ، ۲ (۲)، ۸۵-۶۵.
https://scsj.ricac.ac.ir/article_158082.html
۴. رحیمی، محمد؛ فتحی، لیلا؛ افراسیابی، فاطمه؛ اسکندری، رعنا (۱۳۹۸). بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی، نشریه علمی انتظامی اجتماعی، ۱۱ (۲)، ۱۵۹-۱۳۵.
<https://www.sid.ir/paper/187326/fa>
۵. رضوی، سیدعلی محمد، نعمتی‌فر (نویسنده مسئول)، نصرت‌الله، موسوی، سیدحسین (۱۳۹۷). بررسی رابطه سواد رسانه‌ای و تهاجم فرهنگی در شبکه‌های اجتماعی، اسلام و مطالعات اجتماعی، ۶ (۲۲۹)، ۱۷۸-۱۵۲.
https://jiss.isca.ac.ir/article_66665.html
۶. صادقی ده چشمه، مهرداد؛ قائدامینی هارونی، عباس. (۱۴۰۱). بررسی رابطه بین سواد رسانه‌ای و نگرش به تغییر در فعالیت‌های فرهنگی مرکز صدا و سیما استان چهارمحال و بختیاری، مدیریت فرهنگی، ۱۶ (۵۵)، ۸۷-۱۰۳.
https://journals.srbiau.ac.ir/article_20120.html
۷. قلی پورفرد میرزانلو، رسول (۱۳۹۹). ناهنجاری‌ها و آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی و روش‌های موثر پیشگیری آن، سومین همایش بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان.
<https://civilica.com/doc/1223482>
۸. محمد رحیمی، لیلا فتحی، فاطمه افراسیابی، رعنا اسکندری (۱۳۹۸). بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی، فصلنامه انتظام اجتماعی، ۱۱ (۲)، ۶۰-۱۳۵.
<https://www.sid.ir/paper/187326/fa>
۹. میرزآقا، زهرا (۱۴۰۰). مطالعه جامعه شناختی رابطه بین سواد رسانه‌ای و سرمایه فرهنگی شهر تهران مورد مطالعه افراد ۱۸ تا ۳۵ ساله ساکن در شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور واحد پرند.
<https://www.sid.ir/paper/515151/fa>
۱۰. هاشمی رهنقی، سید محمد مهدی. (۱۳۹۵). بازخوانی جهانی‌شدن فرهنگ و تأثیر آن بر نگاه جمهوری اسلامی به تبعات فرهنگی آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان تهران، مرکز پیام نور تهران غرب.
۱۱. پورعابد، سودا؛ شریفی رهنمون؛ فتحی، آیت‌الله؛ ابراهیم‌زاده، خلیل (۱۴۰۱). رابطه کانونی میزان و نوع استفاده از فضای مجازی با سواد سلامت دانشجویان، مطالعات فرهنگی پلیس، ۹ (۲)، ۷۱-۵۹.
http://hamedan.jrl.police.ir/article_99227.html
۱۲. شریفی رهنمو، مجید، سراجی، فرهاد، و شریفی رهنمو، سعید. (۱۳۹۹). رابطه بین میزان سواد رسانه‌ای با کاهش آسیب‌های اجتماعی استفاده از اینستاگرام با تأکید بر نقش پلیس (مورد مطالعه: جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر همدان). مطالعات امنیت اجتماعی، ۱۱ (۶۱)، ۱۳۳-۱۵۶.
 SID. <https://sid.ir/paper/955896/fa>
13. Barrette, C. M., & Paesani, K. (2018). Conceptualizing cultural literacy through student learning outcomes assessment. *Foreign Language Annals*, 51(2), 331-343.
<https://doi.org/10.1111/flan.12337>
14. Graff, H. J. (1989). Critical literacy versus cultural literacy—Reading signs of the times?. *Interchange*, 20(1), 46-52.
<https://link.springer.com/article/10.1007/BF01808331>
15. Ochoa, G. G., McDonald, S., & Monk, N. (2018). Adapting Open-space Learning Techniques to Teach Cultural Literacy. *Open Cultural Studies*, 2(1), 510-519.
<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/culture-2018-0046/html>
16. Polistina, K. (2009). Cultural literacy: Understanding and respect for the cultural aspects of sustainability. *The Handbook for Sustainability Literacy: Skills for a changing world*, 117-123.
http://arts.brighton.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0006/5982/Cultural-Literacy.pdf

17. Yuan, H. (2017). Empowering Effective Literacy Instructions for Multi-Cultural English Language Learners. *US-China Education Review*, 7(7), 348-357.
Doi: [10.17265/2161623X/2017.07.004](https://doi.org/10.17265/2161623X/2017.07.004)
18. Yuan, H. (2017). Empowering Effective Literacy Instructions for Multi-Cultural English Language Learners. *US-China Education Review*, 7(7), 348-357. doi: [10.17265/2161-623X/2017.07.004](https://doi.org/10.17265/2161-623X/2017.07.004)

